

Arxiu de la Corona

L'Arxiu de la Corona d'Aragó és el segon arxiu medieval més important del món. Per això, i perquè és l'última gran institució cultural catalana que depèn del govern espanyol, sempre l'envolta la polèmica. L'últim capítol, l'ha protagonitzat el nou director, que la Generalitat de Catalunya considera nomenat irregularment. Ara en vol la dimissió.

Archivo, ¿dígame?" Amb aquestes paraules contesten al telèfon a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. La persona que s'hi posa canvia d'idioma quan li parlen en català. Molt amablement, ens diu que el senyor director ha deixat ordres estrictes: no vol parlar amb els mitjans de comunicació. Si volen res, que truquin al Ministeri de Cultura, a Madrid. Al Ministeri, de qui depèn l'Arxiu, no saben què dir. La situació és molt confusa des de fa tres mesos. Però el malestar encara és més antic. La tardor passada van eixir al BOE les condicions del concurs públic per a cobrir la plaça de direcció de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). Els tècnics que treballen a l'Arxiu es van esparverar en veure que no s'hi exigia cap coneixement del fons de la institució, ni de català i, en canvi, s'hi demanaven un cert nombre de publicacions. Tot feia pensar que era un concurs fet a mida per a algú. Tan clar ho van veure, que quatre caps de secció de l'ACA van enviar una carta al govern espanyol queixant-se i renunciant a optar al càrrec. La Sots-direcció General d'Arxius va contestar amb el silenci i no va rectificar, de manera que només va quedar un candidat, Pedro López Gómez. No cal dir que complia tots els requisits al peu de la lletra. Fins llavors, el procediment habitual havia estat d'arribar-hi des del càrrec de sots-director, després d'una llarga experiència en la institució.

Pedro López Gómez, madrileny de naixement, té el seu passat immediat a l'Arxiu Provincial de Pontevedra i a l'Arxiu del Regne de Galícia. Aquest currículum li va servir per a declarar que, de la mateixa manera que ha après el galleg, aprendria el català —llengua dels arxius medievals de l'ACA juntament amb el llatí—, i que s'integraria a Catalunya. Però al marge d'aquesta primera declaració d'intencions, les

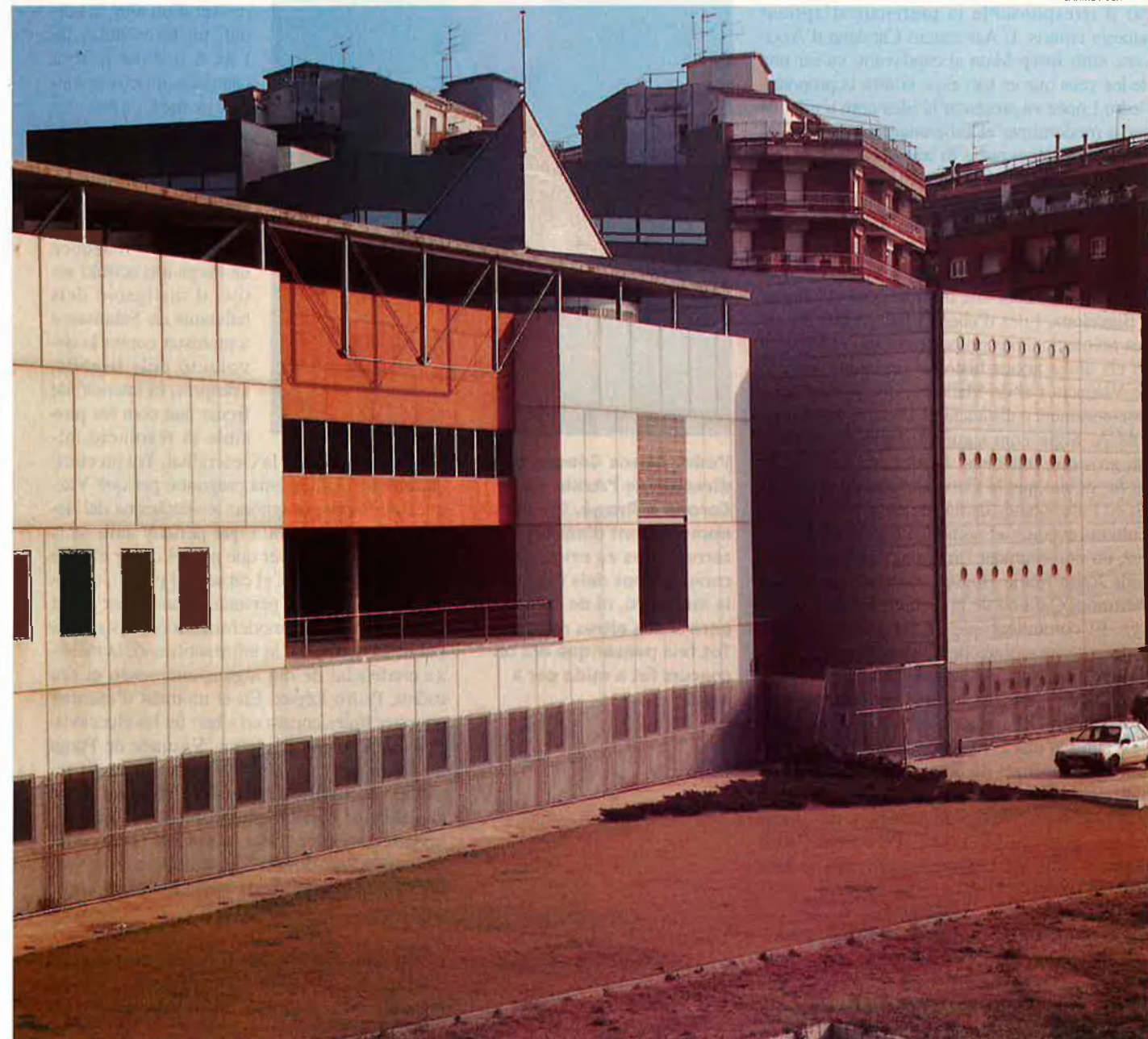

seves actuacions no han estat gens afortunades. Els seus companys de feina l'han acusat de no haver fet cap esforç per establir bones relacions amb ells, i d'imposar un règim despòtic. Ja des del discurs de presentació intern, el nou director va advertir que no permetria que ningú rebés cartes personals a l'Arxiu. Aquesta ordre, segons un dels treballadors, López la va portar fins a l'extrem d'obligar el conserge a lliurar-li personalment la correspondència abans de distribuir-la. En el tracte personal, la tensió va

---

l'Aragó, l'últim feu

CARME PUÉRTOLAS

créixer tan ràpidament, que després d'alguns episodis especialment violents, les reunions de treball es van acabar. Només se n'han fetes tres des del 9 de gener.

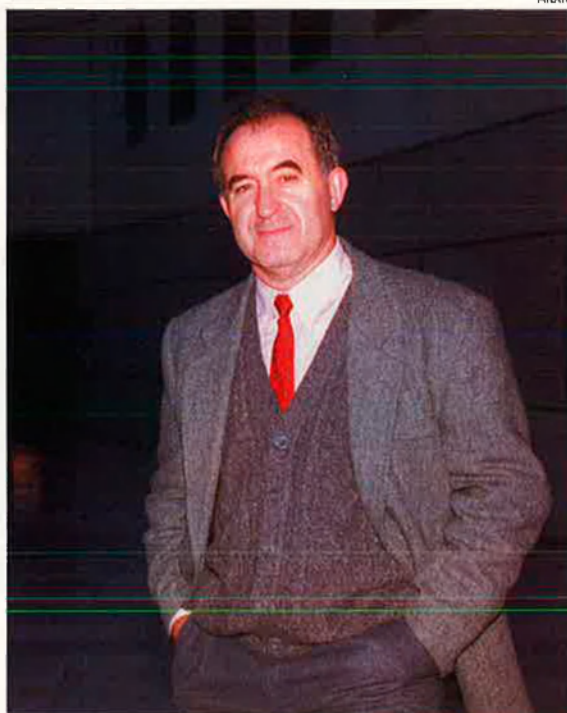
De cara enfora, Pedro López tampoc no ha trigat a irritar historiadors, arxivers i polítics. A principi de febrer va declarar que s'oposava al retorn dels arxius de la Generalitat republicana que actualment són a Salamanca, i va considerar "fetixisme" voler tenir els documents originals. En aquest cas, el conseller de Cultura,

Edifici que alberga l'Arxiu de la Corona d'Aragó. És l'objecte del desig del govern espanyol, de la Generalitat de Catalunya i de les administracions de la resta dels antics territoris de la Corona perquè és el més important en matèria medieval després del Vaticà.

Joan Guitart, va cridar a l'orde el director, recordant-li que el consell de Ministres ja havia acordat el trasllat dels documents. I setmanes més tard, va esclatar com una bomba l'anunci d'una proposta de classificació de documents seguint uns criteris que han fet aixecar els cabells de la majoria d'entesos. Segons aquest projecte, caldria aplicar criteris administratius, polítics i jurídics actuals a la documentació, inclosa la de l'Edat Mitjana, la qual cosa significa, per exemple, que els lligalls de la Diputació

del General, abolida el 1716 per Felip V, correspondrien a l'apartat d'administració autònoma. Els quatre signants de la protesta pels termes de designació del director, van tornar a fer-se sentir, i en una nova carta, que van distribuir entre els arxivers de tot l'estat, van qualificar d'irresponsable la pretensió d'aplicar aquests criteris. L'Associació Catalana d'Arxivers, amb Josep Mata al capdavant, va ser una de les veus que es van alçar contra la proposta. Pedro López va presentar la idea com a mètode per a modernitzar el funcionament de l'ACA, perquè considera que s'hi treballava –i s'hi treballa encara– d'una manera anacrònica. Però molts han interpretat aquesta acció (molt precoç tenint en compte el poc temps que fa que està en contacte amb la realitat de l'Arxiu) com un simple mètode per fer mèrits, acusació que López arrossega com una llosa des que va aterrar a Barcelona, i des d'abans i tot, perquè les seves revolucionàries propostes ja són conegudes en els altres arxius històrics regionals, com el de València i el de Mallorca, que ja han rebut assessorament a distància de l'actual director de l'ACA. Sigui com sigui, el daltabaix ha estat tan gros que finalment, la setmana passada, es va fer públic que la Generalitat havia pres cartes en l'afer i havia demanat que el Ministeri de Cultura revoqués el nomenament de Pedro López, un nomenament "irregular i prepotent" segons Josep Maria Huguet, director general del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. El comunicat que va fer públic Huguet parlava sense embuts de la intencionalitat política de les accions de Pedro López, i deia que la Generalitat considera la seva actitud com una provocació: "El senyor Pedro López ha estat l'executor d'una consigna que respon a la voluntat desesperada de preservar una concepció unitària de l'estat mantenint el control a Catalunya del darrer vestigi de patrimoni documental que queda al Ministeri". Però Pedro López no està sol. Les consignes vénen de Madrid.

Carnets. Margarita Vázquez de Parga i Rodríguez del Arroyo no ha exercit mai d'arxivera. Diuen que no va ser gràcies a aquest nom ampulós, sinó al seu carnet, que va fer carrera a l'administració quan el PSOE va pujar al poder. Ara té el càrrec de sots-directora general d'arxius de l'estat, des d'on no ha fet sinó guanyar-se l'antipatia de la majoria dels subordinats i col·legues catalans. Tal com afirma la Generalitat, Vázquez de Parga s'ha pres com una batalla personal de defensar al preu que sigui els últims bastions de control espanyol sobre el patrimoni cultural català. Això és: els lligalls de Salamanca o, sobretot, l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Ella és la màxima responsable d'una altra nominació polèmica abans de la de Pedro López: la de l'actual sots-director de l'ACA,

Pedro López Gómez, nou director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Per al nomenament d'aquest càrrec no es va exigir cap coneixement dels fons de la institució, ni de català, però sí uns altres requisits. Tot feia pensar que era un concurs fet a mida per a algú.

Felix de la Fuente, un funcionari de museus galleg sense experiència en arxius, que va accedir irregularment al càrrec, fa dos anys, per davant d'un altre candidat, un treballador de l'ACA que per la seva categoria d'arxiver mereixia més punts. Va apel·lar contra la decisió, però mentre hom n'espera la resolució, de la Fuente continua en el càrrec. També s'atribueix a Vázquez de Parga una actitud activa d'instigació dels habitants de Salamanca a protestar contra la devolució dels lligalls, i després, la intenció de frenar tant com fos possible la resolució mi-

nisterial favorable a la Generalitat. Tot un currículum que planteja una pregunta: per què Vázquez de Parga pot ignorar les decisions del departament de cultura a què pertany amb tanta impunitat? Un arxiver que no vol donar el nom aventura la resposta: el carnet del partit i, sobretot, un cert prestigi personal guanyat per haver introduït mesures modernitzadores als arxius públics, en especial la informatització: la mateixa credencial de qui alguns anomenen el seu cadell, Pedro López. En el moment d'escriure aquestes línies encara no s'han fet les eleccions. Però sembla que Margarita Vázquez de Parga no pateix pel càrrec, siguin quins siguin els resultats. Se li atribueix un desplaçament tàctic cap al Partit Popular que podria desembocar en un carnet, nou de trinca, passaport per a continuar en la Sots-direcció General durant la legislatura vinent, amb bona amistat amb els seus superiors.

L'objecte del desig. L'Arxiu de la Corona d'Aragó, creat el segle XIV per guardar els documents dels comtes de Barcelona, és objecte del desig del govern espanyol, de la Generalitat de Catalunya i de l'administració de la resta dels antics territoris perquè és l'arxiu més important en matèria medieval després del del Vaticà. La sèrie més valuosa és la de la Cancelleria Reial, consistent en còpies de tots els documents que expedien els sobirans de la Corona d'Aragó des de Jaume I; de tota l'Edat Mitjana i fins a Carles II. Tots aquests papers ocupen la no menyspreable llargada de quatre quilòmetres lineals, unitat de mesura que utilitzen els arxivers. A la institució que originàriament duia el nom d'Arxiu Reial de Barcelona,

no hi ha pas tots els documents existents de la Corona, tanmateix, perquè Ferran d'Antequera i Alfons el Magnànim en van distribuir per cadascun dels territoris. És per això que hi ha l'arxiu del Regne de València i del Regne de Mallorca, de la mateixa manera que n'hi havia a l'Aragó, però l'arxiu que tenien fou destruït durant la guerra del francès. De totes maneres, l'ACA, situat avui al Pont de la Marina de Barcelona, és el més preat de tots.

Sis segles després de la seva formació, la Generalitat moderna vol recuperar el control de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Un primer pas es va fer en la redacció de l'estatut d'autonomia vigent, que esmenta l'ACA per dir que es crearà un patronat amb participació de l'estat i de la Generalitat per gestionar-lo. Frederic Udina, ex-director de l'ACA i actual director honorífic, creu que si al País Valencià, a les Illes i a l'Aragó no s'haguessin llegit l'Estatut del Principat, mai no se'ls hauria acudit de reivindicar això mateix en els seus estatuts. El fet és que tots van reclamar el seu dret a participar en aquest patronat, com a part interessada. Però el patronat mai no s'ha constituït. Per una banda, tal com reconeixen tots els experts consultats, ni al govern espanyol ni a la Generalitat de Catalunya, no els ha interessat mai de compartir aquest poder. I per una altra, els arxivers temien un organisme poc operatiu. Però, durant aquests anys s'ha mantingut la cobejança, sobretot de la Generalitat, que podria haver estat a punt d'aconseguir l'objectiu. Segons fonts acostades a l'ACA, un rumor que ha corregut és que entre les compensacions que va oferir el PSOE a CiU pel seu suport durant aquesta última legislatura podria estar l'hipotètic control de l'ACA.

L'arxiu provincial de Barcelona. Dins l'Arxiu de la Corona d'Aragó hi ha més d'un arxiu. A més de la part medieval, hi ha tot de documents –uns onze quilòmetres lineals– més recents, d'ordes religiosos i militars, protocols

Josep Maria Huguet, director general del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. La Generalitat ha pres cartes en l'afer i va demanar que el Ministeri espanyol de Cultura revoqués el nomenament de Pedro López.

notarials i material contemporani. Tot aquest volum de documentació, marginal a la Corona d'Aragó, és el que hauria de formar part, segons els experts, d'un arxiu provincial de Barcelona. L'arxiver Anscari Manuel Mundó, actual president de la secció històrico-arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans –i company de promoció de Margarita Vázquez de Parga– reclama des de fa temps la constitució d'un equip d'experts per a separar els dos grans blocs de l'ACA. I aquest és el altre gran tema pendent per l'Arxiu, que aparentment assumien totes les parts; només faltava que hom es posés a la feina. Però, sorprenentment, el govern espanyol va decidir de bastir un edifici nou per a l'ACA –inaugurat a corre-cuita per a les eleccions del 93– amb capacitat per a tots els documents, inclosos els més recents. I si ara –com recorda Frederic Udina– en treien els “petits” arxius que no es refereixen a la Corona d'Aragó, el flamant edifici tindria tres quartes parts buides.

Després de la construcció, molt qüestionada, del nou edifici, l'ACA va tornar a ser notícia pel nomenament, com a sots-director, de Félix

Servei Català de Col·locació

Si necessita cobrir un lloc de treball a la seva empresa
té a la seva disposició els telèfons 902 22 11 11 i 902 22 10 44 (*)

(*) L'àmbit d'actuació del SCC legalment es cèntrica a Catalunya

"Un patronat funciona com un claustre d'universitat"

Frederic Udina va ser director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó entre els anys 1961 i 1982, i després s'hi ha mantingut sempre ben a prop. Coneix de memòria tota la història de l'Arxiu, i els protagonistes més recents, de qui parla amb una gran prudència.

—Abans, els directors dels arxius accedien al càrrec per oposició i, l'última paraula, la tenia el ministeri, després de consultar una junta tècnica d'arxius. Amb l'arribada dels socialistes, va sortir una nova manera de cobrir el càrrec de directors. Van dividir els funcionaris en categories, i els de

la categoria A, els llicenciats, són els que poden optar a la direcció de qualsevol organisme. I llavors pot passar que un universitari que treballi a correus, per exemple, arribi a director de l'ACA. I organitzen un concurs buscant un perfil determinat. Aleshores hi entra la política. Si la Sots-direcció General diu que volen algú que sigui ros, doncs hi ha un director ros; si el volen baix, baix. I així han sortit el director i el sots-director de l'ACA.

—Vostè coneix personalment Pedro López?

—Sí, des de fa molts anys. Jo, durant la transició vaig treballar a la Sots-direcció General d'Arxius.

—Per què creu que ha actuat d'aquesta manera? Diuen que vol fer mèrits per anar-se'n a un altre lloc...

—No ho crec, em penso que vol que l'enterin a Barcelona.

—...?

—Sí, sí. Perquè avui dia l'Arxiu de la Corona d'Aragó és un dels arxius espanyols més importants, encara que per a un castellà potser no tant.

—Com entén que hagi fet una proposta tan polèmica de reordenació de l'Arxiu?

CARME PUÉRTOLAS

Frederic Udina, director de l'Arxiu entre el 1961 i el 1982: "Han buscat un perfil determinat."

—Jo en discrepo, com la majoria d'arxiviers del país. Ultimament, s'han fet diversos estudis arxivístics que han modificat alguns criteris de classificació dels documents, però són sobretot per a arxius nous, no per a arxius antics, que tenen unes institucions que han desaparegut. Aplicar criteris d'organitzacions actuals a això, és una cosa que no es pot fer. M'han dit que la Cancelleria aniria a la secció d'autonomies. Què hi té a veure? I a més, véu a saber quant duraran les autonomies... Jo ja ho vaig dir al nou director: espera't a conèixer les institucions del país, i llavors posa-t'hi. Però ell deia: No, no no, que això és un disbarat!

—La superior del senyor López és Margarita Vázquez de Parga. Li atribueixen una maniobra per a degradar l'ACA...

—Això és exagerat. No crec que sigui contra l'ACA, no. Vol fer això mateix a Simancas, on hi ha l'arxiu castellà germà de l'arxiu d'aquí. Ara estan pendants de concurs, d'on sortirà algú alt o baix, ros o moreno, per fer-hi de director.

—També diuen que és anticatalanista...

—Sí, però en aquest cas això, objecti-

vament, no hi té res a veure. No és un atac contra Catalunya, o també és un atac contra Castella, perquè hi vol fer això mateix. Creu que s'ha de canviar una organització que considera que és antiga. Però també caldria veure quina formació arxivística té aquesta senyora. Jo no vaig arribar a dependre'n, perquè va entrar amb els socialistes, diuen que amb el carnet a la boca.

—Quina seria la millor solució per a l'ACA?

—Formar el patronat no seria cap mala idea, el que passa és que a vegades té un problema, i és que funciona com

els claustres de les universitats: els estudiants gairebé no hi van, només quan hi ha un problema molt concret que els afecta.

—Ara s'ha tornat a parlar del Patronat...

—Quan es va redactar l'estatut d'Autonomia del 1977 es va esmentar l'ACA dient que era de titularitat estatal —cosa que ja deia l'Estatut de 1932— i que es creava un patronat amb representació de la Generalitat. Llavors, les altres comunitats autònomes, que es van llegir l'Estatut català, van voler fer igual. Segurament que si no l'haguessin llegit, mai no se'ls hauria acudit, però al final totes van demanar de formar part d'un patronat. Però el patronat no s'ha fet mai.

—Per què?

—Jo crec que és, sobretot, perquè, a la Generalitat, no l'interessava; perquè volia ser-hi només ella, al patronat.

—De tota manera, el pes específic del Principat a l'ACA és superior al de les altres "comunitats"...

—Sí, proporcionalment els documents que es refereixen a Catalunya són molt superiors, però és que no es poden des- triar dels altres. **A. R.**

de la Fuente. Però mai com fins ara, amb Pedro López de director, les aigües del patrimoni cultural no havien anat tan crispades. Les qüestions arxivístiques han passat de ser matèria d'iniciats per a sortir als diaris gairebé cada dia. La Generalitat de Catalunya hi juga fort, i ja ha anunciat que el director d'arxius i biblioteques del Ministeri de Cultura (de rang superior a

Margarita Vázquez de Parga) ha autoritzat la separació de l'ACA i, per tant, la creació de l'arxiu provincial de Barcelona, que probablement anirà a parar a l'Arxiu Nacional de Catalunya, a Sant Cugat. Però el panorama polític que comença aquesta setmana, decidirà el nou capítol d'aquesta fulletó que va començar el segle XIV.

Agnès Rotger